01/02/2021

Δικαστικά “πυρά” για το κλείσιμο εκκλησιών και τον αριθμό πιστών

/ Επικαιρότητα

Μια σειρά αποφάσεων που διαμορφώνουν ευρωπαϊκή νομολογία για το θέμα της θρησκευτικής λατρείας εν μέσω πανδημίας, καταγράφει το dikastiko.gr Οι αποφάσεις αυτές των Ανωτάτων Δικαστηρίων της Γερμανίας και της Γαλλίας , δυο χωρών με παράδοση στην ανεξιθρησκεία και ελευθερία έκφρασης, διαμορφώνουν ένα τοπίο διαφορετικό του αναμενομένου, το οποίο παρουσιάζει έντονο ενδιαφέρον

ενόψει της θέσης που θα πάρει το Ελληνικό Συμβούλιο Επικρατείας για το θέμα των περιορισμών που επιβλήθηκαν από την Πολιτεία την ημέρα των Θεοφανείων και προκάλεσαν – προσωρινή έστω- "ρήξη" των σχέσεων Εκκλησίας- Κράτους.

Μάλιστα ενόψει και των νέων περιορισμών που επιβλήθηκαν – και στην Αττική- και ενόψει των σημαντικών θρησκευτικών εορτών που έρχονται , είναι προφανές ότι αυτές οι αποφάσεις λαμβάνουν σοβαρές διαστάσεις, όπως καταγράφει στο dikastiko.gr, ο Δρ. Νομ. Παν/μιου Ζυρίχης, δικηγόρος Αθηνών και Ζυρίχης, Ηλίας Μπίσιας.

Κυρίως μάλιστα σε δυο επίπεδα:

-Στο οριζόντιο κλείσιμο εκκλησιών και λοιπών λατρευτικών χώρων ακόμα και στη διάρκεια γενικού Lockdown

-στη λειτουργία των ναών χωρίς περιορισμούς μέγιστου αριθμού πιστών.

Ο έγκριτος νομικός αναλύει τις αποφάσεις των Ανωτάτων δικαστηρίων της Γερμανίας (Συνταγματικό) και της Γαλλίας (Συμβούλιο Επικρατείας- Conseil d' Etat) **τα οποία απαντούν αφενός πως δεν επιτρέπεται οριζόντιο κλείσιμο εκκλησιών** (σε προσφυγή μουσουλμάνων για την περίοδο του Ραμαζανίου) και **αφετέρου πως είναι αντισυνταγματικός ο καθορισμός αριθμού πιστών** που θα μπορούν να βρίσκονται εντός των εκκλησιών.

Σύμφωνα με την καταγραφή του κ. Μπίσια:

-Στις 29 Απριλίου 2020 το γερμανικό Συνταγματικό Δικαστήριο (Bundesverfassungsgericht) έκρινε ομοφώνως ότι η άσκηση της θρησκευτικής λατρείας δεν μπορεί να απαγορευτεί οριζοντίως και ανεξαιρέτως, παρά τον υφιστάμενο επιδημιολογικό κίνδυνο του Covid-19.

Στη συγκεκριμένη υπόθεση είχε προηγηθεί η απόρριψη της σχετικής αίτησης του σωματείου από το διοικητικό εφετείο, με την οποία ζητούσε να επιτραπεί κατά την περίοδο του Ραμαζανίου η κατ΄ εξαίρεση λειτουργία τεμένους, χωρητικότητας τριακοσίων (300) ατόμων, με συμμετοχή μόνο είκοσι τεσσάρων (24) πιστών (μελών του) και υπό την τήρηση αυστηρών επιδημιολογικών μέτρων (χρήση μάσκας, τήρηση αποστάσεων, αερισμός χώρου κλπ.).

Είναι χαρακτηριστικό μάλιστα ότι από τον Μάιο του 2020 και μετά τόσο η

ομοσπονδιακή γερμανική κυβέρνηση, όσο και οι κυβερνήσεις των ομόσπονδων κρατιδίων απέφυγαν να προβούν εκ νέου σε οριζόντιο κλείσιμο των εκκλησιών και λοιπών λατρευτικών χώρων, παρά την επιβολή γενικού Lockdown και την αύξηση των κρουσμάτων κορωνοϊού στη χώρα.

-Στις 29 Νοεμβρίου 2020, το Γαλλικό Συμβούλιο της Επικρατείας (Conseil d' Etat), ανέτρεψε διάταγμα (Decret 2020-1310 της 29.10.2020) της γαλλικής κυβέρνησης περί επιβολής μέτρων κατά της διασποράς του Covid-19, το οποίο επέτρεπε την τέλεση λειτουργιών, ιεροπραξιών κλπ. στους χώρους λατρείας με ανώτατο αριθμό παρευρισκόμενων τους τριάντα (30).

Το δικαστήριο έκρινε ότι ο εν λόγω απόλυτος και αδιάκριτος περιορισμός των τριάντα πιστών, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η κατά περίπτωση χωρητικότητα των χώρων λατρείας, «… έχει χαρακτήρα δυσανάλογο σε σχέση προς τον επιδιωκόμενο σκοπό που είναι η προστασία της δημόσιας υγείας και, ως εκ τούτου συνιστά, λόγω της φύσεως της θρησκευτικής λατρείας ως αναγκαίου συστατικού της θρησκευτικής ελευθερίας, σοβαρή και προδήλως παράνομη παραβίαση της τελευταίας». Η Γαλλία από την 03.12.2020 και εντεύθεν διατηρεί τους χώρους λατρείας ανοιχτούς χωρίς μέγιστο αριθμό πιστών.

Σύγκλιση

Ουσιαστικά οι δυο αποφάσεις συγκλίνουν:

-Στην αναγνώριση της ειδικής βαρύτητας των περιορισμών της σε σχέση με τους περιορισμούς άλλων δραστηριοτήτων που έχουν επιβληθεί στην κοινωνία για λόγους δημόσιας υγείας.

-Στην επιλογή ηπιότερων μέτρων, προκειμένου να διαφυλαχθεί ο πυρήνας του πληττόμενου δικαιώματος.

Μάλιστα ο κ. Μπίσιας "ελληνοποιώντας" το συγκεκριμένο ζήτημα περιγράφει το θρησκευτικό συναίσθημα των Ελλήνων σύμφωνα , το οποίο σύμφωνα με τη μελέτη του αμερικανικού Pew Research Center, η οποία διενεργήθηκε το 2019 σε 34 χώρες, κατατάσσει τους Έλληνες στην πρώτη θέση στην Ευρώπη και στον δυτικό κόσμο σε ό,τι αφορά τη σημασία που έχει η θρησκεία στη ζωή τους.

Η προσφυγή στο ΣτΕ

Στην Ελλάδα είναι πρόσφατη η διένεξη μεταξύ Κράτους και Εκκλησίας με αφορμή την εορτή των Θεοφανίων, την οποία η Εκκλησία μετέφερε στο Συμβούλιο

Επικρατείας θεωρώντας ότι συμπεριφορά της Πολιτείας (με τον αιφνίδιο επιπλέον περιορισμό ατόμων μετά την Πρωτοχρονιά) συνιστά παραβίαση των αρχών της χρηστής διοίκησης και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του διοικούμενου.

Μάλιστα φαίνεται πως η διένεξη αυτή και οι προαναφερόμενες αποφάσεις των ανωτάτων δικαστηρίων της Γερμανίας και Γαλλίας παρουσιάζουν ιδιαίτερη συνάφεια. Η ωρα του Ελληνικού ΣτΕ πλησιάζει.

Διαβάστε ολόκληρο το άρθρο – ανάλυση του Ηλία Μπίσια

Περιορισμοί της άσκησης της θρησκευτικής λατρείας στην Ελλάδα λόγω κορονοϊού / Προβληματισμοί με αφορμή τις αποφάσεις του γερμανικού Συνταγματικού Δικαστηρίου και γαλλικού Συμβουλίου της Επικρατείας

Ι. Η απόφαση του γερμανικού Συνταγματικού Δικαστηρίου της 29.04.2020

Στις 29. Απριλίου 2020 το γερμανικό Συνταγματικό Δικαστήριο (Bundesverfassungsgericht) έκρινε ομοφώνως ότι η άσκηση της θρησκευτικής λατρείας δεν μπορεί να απαγορευτεί οριζοντίως και ανεξαιρέτως, παρά τον υφιστάμενο επιδημιολογικό κίνδυνο του Covid-19.

«… Λαμβάνοντας υπόψη τη σοβαρή προσβολή της θρησκευτικής ελευθερίας που προκαλείται από το γενικό κλείσιμο των εκκλησιών, συναγωγών και τεμενών, ο νομοθέτης οφείλει να θεσπίζει τη δυνατότητα εξαιρέσεων από την γενική απαγόρευση της άσκησης της λατρείας, συνεκτιμώντας και αξιολογώντας κατά περίσταση τον εκάστοτε επιδημιολογικό κίνδυνο για τη δημόσια υγεία, έτσι ώστε να επιτρέπεται η κατ’ εξαίρεση τέλεση λειτουργιών και ιεροπραξιών…», σημείωσε χαρακτηριστικά το Δικαστήριο (αρ. απόφασης: 1 BvQ 44/20).

Με το σκεπτικό αυτό, το Συνταγματικό Δικαστήριο ανέστειλε προσωρινώς την εφαρμογή των διατάξεων νομοθετικού διατάγματος του κρατιδίου της Κάτω-Σαξωνίας (Niedersachsen), με τις οποίες είχαν απαγορευτεί όλες οι θρησκευτικές συναθροίσεις πιστών σε χώρους λατρείας για λόγους προστασίας της δημόσιας υγείας από τον κορωνοϊό[1]. Η απόφαση εξεδόθη ως προσωρινή διαταγή με τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων κατόπιν αιτήσεως που υπεβλήθη από σωματείο μουσουλμάνων, αφού προηγουμένως το δικαστήριο προέβλεψε ότι η υπό κρίση προσφυγή θα ευδοκιμήσει ενώπιον του τακτικού τμήματος.

1.1 Η οριζόντια και αδιάκριτη απαγόρευση των συναθροίσεων σε εκκλησίες, τεμένη κλπ. που προβλέπει το ανωτέρω διάταγμα στερεί με απόλυτο τρόπο τη δυνατότητα συμμετοχής των πιστών στην κοινή προσευχή κατά την περίοδο του

Ραμαζανίου, με αποτέλεσμα να προσβάλλεται σοβαρά το δικαίωμά τους στη θρησκευτική λατρεία, ισχυρίστηκε το αιτούν σωματείο στην αίτηση του.

Στη συγκεκριμένη υπόθεση είχε προηγηθεί η απόρριψη της σχετικής αίτησης του σωματείου από το διοικητικό εφετείο, με την οποία ζητούσε να επιτραπεί κατά την περίοδο του Ραμαζανίου η κατ΄ εξαίρεση λειτουργία τεμένους, χωρητικότητας τριακοσίων (300) ατόμων, με συμμετοχή μόνο είκοσι τεσσάρων (24) πιστών (μελών του) και υπό την τήρηση αυστηρών επιδημιολογικών μέτρων (χρήση μάσκας, τήρηση αποστάσεων, αερισμός χώρου κλπ.).

1.2 Η ως άνω απόφαση του Συνταγματικού Δικαστηρίου, αν και ελήφθη κατά τη διαδικασία της προσωρινής δικαστικής προστασίας, φαίνεται εκ του αποτελέσματος ότι επηρέασε και τη μετέπειτα αντιμετώπιση όλων των χώρων λατρείας στη Γερμανία κατά τη διάρκεια της πανδημίας.

Είναι χαρακτηριστικό ότι από τον Μάιο του 2020 και εντεύθεν, τόσο η ομοσπονδιακή γερμανική κυβέρνηση, όσο και οι κυβερνήσεις των ομόσπονδων κρατιδίων απέφυγαν να προβούν εκ νέου σε οριζόντιο κλείσιμο των εκκλησιών και λοιπών λατρευτικών χώρων, παρά την επιβολή γενικού Lockdown και την αύξηση των κρουσμάτων κορωνοϊού στη χώρα.

II. Η απόφαση του Γαλλικού Συμβούλιου της Επικρατείας της 29.11.2020

Στις 29 Νοεμβρίου 2020, το Γαλλικό Συμβούλιο της Επικρατείας (Conseil d’ Etat), ανέτρεψε διάταγμα (Decret 2020-1310 της 29.10.2020) της γαλλικής κυβέρνησης περί επιβολής μέτρων κατά της διασποράς του Covid-19, το οποίο επέτρεπε την τέλεση λειτουργιών, ιεροπραξιών κλπ. στους χώρους λατρείας με ανώτατο αριθμό παρευρισκόμενων τους τριάντα (30)[2].
2.1 Στη συγκεκριμένη υπόθεση, το δικαστήριο έκρινε, ομοίως στο πλαίσιο διαδικασίας προσωρινής προστασίας, κατόπιν αιτήσεως της Συνόδου των Επισκόπων της καθολικής εκκλησίας[3] στη Γαλλία et al., ότι ο εν λόγω απόλυτος και αδιάκριτος περιορισμός των τριάντα πιστών, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η κατά περίπτωση χωρητικότητα των χώρων λατρείας, «… έχει χαρακτήρα δυσανάλογο σε σχέση προς τον επιδιωκόμενο σκοπό που είναι η προστασία της δημόσιας υγείας και, ως εκ τούτου συνιστά, λόγω της φύσεως της θρησκευτικής λατρείας ως αναγκαίου συστατικού της θρησκευτικής ελευθερίας, σοβαρή και προδήλως παράνομη παραβίαση της τελευταίας»[4].

2.2 Περαιτέρω, η απόφαση προσέδωσε ιδιαίτερη σημασία στο δικαίωμα άσκησης της λατρείας εντός των ναών, επισημαίνοντας χαρακτηριστικά ότι «… οι

θρησκευτικές συναθροίσεις δεν είναι της ίδιας φύσεως με τις υπόλοιπες δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα σε άλλους δημόσιους χώρους»[5], αξιολογώντας τοιουτοτρόπως τον ιδιάζοντα χαρακτήρα των θρησκευτικών τελετών και ιεροπραξιών σε σχέση με τις υπόλοιπες δραστηριότητες της καθημερινότητας.

Με τις παραδοχές αυτές, το δικαστήριο κάλεσε τη γαλλική κυβέρνηση να τροποποιήσει τις προσβαλλόμενες διατάξεις του επίμαχου διατάγματος. Πράγματι, σε εκτέλεση της εν λόγω αποφάσεως, το διάταγμα τροποποιήθηκε και η Γαλλία από την 03.12.2020[6] και εντεύθεν διατηρεί τους χώρους λατρείας ανοιχτούς χωρίς μέγιστο αριθμό πιστών.

2.3 Διαπιστώνεται ότι αμφότερες οι προαναφερόμενες αποφάσεις συγκλίνουν σε δύο κοινούς τόπους:

Αφενός ως προς την ιδιαίτερη σημασία που προσδίδεται στην θρησκευτική λατρεία και στην αναγνώριση της ειδικής βαρύτητας των περιορισμών της σε σχέση με τους περιορισμούς άλλων δραστηριοτήτων που έχουν επιβληθεί στην κοινωνία για λόγους δημόσιας υγείας.

Αφετέρου ως προς την αυστηρή εφαρμογή της συνταγματικής αρχής της αναλογικότητας στους περιορισμούς με την επιλογή ηπιότερων μέτρων, προκειμένου να διαφυλαχθεί ο πυρήνας του πληττόμενου δικαιώματος.

III. Θρησκευτική ελευθερία και σχέση του ανθρώπου με το Θείο

Όπως έχει παγίως κριθεί από το ΕΔΔΑ και επαναλαμβάνεται από το ΣτΕ, η ελευθερία της σκέψεως, συνειδήσεως και θρησκείας (άρθ. 9 παρ. 1 της ΕΣΔΑ) είναι ένα από τα θεμέλια μιας «δημοκρατικής κοινωνίας» κατά την έννοια της ΕΣΔΑ[7]. Η θρησκευτική ελευθερία, ως έκφανση της συνταγματικής επιταγής σεβασμού της αξίας του ανθρώπου από την Πολιτεία, αποτελεί, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Π. Δαγτόγλου[8], τη «ρίζα των ατομικών ελευθεριών».
Αρχέγονο παράδειγμα αποτελεί η σύγκρουση Αντιγόνης – Κρέοντα στην ομώνυμη τραγωδία του Σοφοκλή, μία σύγκρουση που απεικονίζει την σύγκρουση θείου και ανθρώπινου δικαίου, του θρησκευτικού καθήκοντος και Νόμου του κράτους, εν τέλει του φυσικού (υπερθετικού) και του νομικού (θετικού) δικαίου[9].

3.1 Το κράτος είναι υποχρεωμένο να διαφυλάττει το δικαίωμα κάθε πολίτη να πρεσβεύει οποιαδήποτε θρησκεία επιθυμεί καθώς και το δικαίωμά του να είναι άθρησκος ή άθεος ή να μην έχει θρησκευτικό συναίσθημα. Αυτονοήτως, το κράτος δεν θρησκεύεται, θρησκεύονται όμως οι πολίτες του. Υπό το πρίσμα αυτό, η

Πολιτεία οφείλει να σέβεται το θρησκευτικό συναίσθημα και να διαμορφώνει με δικαιοκρατικά κριτήρια και εγγυήσεις ένα επαρκές πλαίσιο νομοθετικής προστασίας του.

3.2 Ο άνθρωπος, ως ψυχοσωματική ενότητα, θρησκεύεται κατά κανόνα από την πρώτη στιγμή που αποκτά αυτοσυνείδηση και υπαρξιακές ανησυχίες. Από το θρησκευτικό βίωμα και την πίστη προσδιορίζονται σε μεγάλο βαθμό η εξωτερική συμπεριφορά του μέσα στο κοινωνικό σύνολο, καθόσον από τη σχέση με το θείο επηρεάζονται ως επί το πλείστον οι κοσμοθεωριακές πεποιθήσεις και το αξιακό του σύστημα. Σε αντίθεση με όσους είναι άθεοι, μηδενιστές, αγνωστικιστές, ή οπαδοί της τυχαιότητας, όσοι θρησκεύονται νοηματοδοτούν τη ζωή τους μέσω της σχέσης τους με το θείο. Η σχέση αυτή είναι εξ ορισμού σχέση με το υπέρλογο, υπερβατικό, υπερκόσμιο, και μεταφυσικό, και ως εκ τούτου η κατανόηση και προσέγγισή της εκφεύγει των κανόνων της ανθρώπινης λογικής και του ορθού λόγου.

Με τις σκέψεις αυτές, καθίσταται αντιληπτή η ιδιάζουσα φύση του δικαιώματος στη θρησκευτική λατρεία αλλά και η ιδιαίτερη υποχρέωση της Πολιτείας να σεβαστεί και να διαφυλάξει το θρησκευτικό συναίσθημα των πολιτών της. Επομένως, η ιδιαίτερη αντιμετώπιση των περιορισμών της άσκησης λατρείας από τα ανώτατα δικαστήρια της Γερμανίας και Γαλλίας ερείδεται κατά την άποψή μας σε αιτιολογημένη δικαιολογητική βάση.

IV. Το θρησκευτικό συναίσθημα των Ελλήνων

4.Σύμφωνα με μελέτη του αμερικανικού Pew Research Center, η οποία διενεργήθηκε το 2019 σε 34 χώρες, οι Έλληνες καταλαμβάνουν την πρώτη θέση στην Ευρώπη και στον δυτικό κόσμο σε ό,τι αφορά τη σημασία που έχει η θρησκεία στη ζωή τους[10].

Στο προοίμιο του ελληνικού Συντάγματος (Σ), γίνεται επίκληση του ονόματος «της Αγίας και ομοουσίου Τριάδος»[11], στο δε άρθρο 3 Σ αναφέρεται ότι «επικρατούσα θρησκεία είναι η θρησκεία της Ανατολικής Ορθόδοξης του Χριστού Εκκλησίας». Ομοίως, στο άρθρο 3 παρ. 1 Σ γίνεται ρητή αναφορά στην Ορθόδοξη Εκκλησία της Ελλάδος, η οποία «τηρεί απαρασάλευτα ….. τους ιερούς αποστολικούς και συνοδικούς κανόνες και τις ιερές παραδόσεις». Οι εν λόγω αναφορές, όπως επισημαίνει η Ολομέλεια του ΣτΕ, συναρτώνται με τον καίριο ρόλο της Ορθόδοξης Εκκλησίας στην ιστορική πορεία του Ελληνισμού, αποτελούν δε και διαπίστωση του πραγματικού γεγονότος ότι την θρησκεία αυτήν πρεσβεύει η συντριπτική πλειοψηφία του ελληνικού λαού[12].

4.1 Κατά την ορθόδοξη χριστιανική παράδοση, η σχέση του ανθρώπου με το Θεό είναι βιωματική και πραγματώνεται με τη συμμετοχή του πιστού στη μυστηριακή ζωή της Εκκλησίας. Η συμμετοχή αυτή αποτελεί τον πυρήνα της πνευματικής ζωής των πιστών και συνιστά τον ακρογωνιαίο λίθο της ορθόδοξης λατρείας. Συνεπώς, για τον ορθόδοξο χριστιανό, η άσκηση λατρείας εκτός του χώρου της λατρείας, δηλαδή εκτός των ναών, δεν μπορεί να υποκατασταθεί από την εξ αποστάσεως διαδικτυακή ή τηλεοπτική συμμετοχή του στις ιεροπραξίες, ούτε μπορεί να αντικατασταθεί με την ατομική προσευχή.

V. Η πρόσφατη διένεξη μεταξύ Κράτους και Εκκλησίας με αφορμή την εορτή των Θεοφανίων

Η ελληνική Πολιτεία αντιμετώπισε το ζήτημα της άσκησης της θρησκευτικής λατρείας κατά το πρώτο κύμα της πανδημίας του κορωνοϊού με επιβολή οριζόντιων περιορισμών, απαγορεύοντας αδιακρίτως την παρουσία πιστών στις εκκλησίες (π.χ. κατά τις εορτές του Πάσχα). Κατά δε τις πρόσφατες εορτές των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς επετράπη αρχικώς (Κ.Υ.Α. 14.12.2020) η παρουσία περιορισμένου αριθμού πιστών στους ναούς, με μέγιστο αριθμό τους είκοσι πέντε vs πενήντα στους μητροπολιτικούς ναούς, ενώ με νεότερη Κ.Υ.Α. (02.01.2021) απαγορεύτηκε αδιακρίτως και ανεξαιρέτως η δημόσια λατρεία την ημέρα των Θεοφανίων.
5.1 Είναι γνωστό ότι εξ αφορμής της ανωτέρω οριζόντιας απαγόρευσης κατά την εορτή των Θεοφανίων, η οποία, σημειωτέον, συμπεριλαμβάνεται στις μεγάλες γιορτές της Ορθοδοξίας, προκλήθηκαν απροσδόκητες έριδες μεταξύ Κράτους και Εκκλησίας της Ελλάδος με δικαστικές προεκτάσεις.

Είναι επίσης γνωστό ότι την παραμονή των Θεοφανίων η Εκκλησία της Ελλάδος από κοινού με τις Ι. Μητροπόλεις της αιτήθηκαν από το Συμβούλιο της Επικρατείας (ΣτΕ) την ακύρωση των σχετικών απαγορευτικών διατάξεων της νέας

K.Υ.Α. (02.01.2021).

Με βάση τα στοιχεία που δημοσιεύτηκαν, οι αιτούντες επικαλέστηκαν ότι η επίμαχη απαγόρευση της λατρείας συνιστά παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας. Δοθέντος μάλιστα ότι μεταξύ Πολιτείας και Εκκλησίας είχε προσυμφωνηθεί και προβλεφθεί με την Κ.Υ.Α. της 14.12.2020 η περιορισμένη συμμετοχή των πιστών στην Θ. Λειτουργία των Θεοφανίων, η συμφωνία αυτή φέρεται, όπως ισχυρίζονται οι αιτούντες, να αθετήθηκε αναίτια εκ μέρους της Πολιτείας. Η εν λόγω συμπεριφορά της τελευταίας συνιστά, σύμφωνα με τη θέση της Εκκλησίας, παραβίαση των αρχών της χρηστής διοίκησης και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του διοικούμενου.

5.2 Το επίδικο ιστορικό της διένεξης μεταξύ Εκκλησίας και Πολιτείας και οι προαναφερόμενες αποφάσεις των ανωτάτων δικαστηρίων της Γερμανίας και Γαλλίας παρουσιάζουν αναμφισβήτητα ιδιαίτερη συνάφεια.

Διαφαίνεται μάλιστα, υπό το πρίσμα των ανωτέρω, ότι η πρόσφατη σύγκρουση μεταξύ Κράτους και Εκκλησίας θα μπορούσε να είχε αποφευχθεί, εάν και στην Ελλάδα η Πολιτεία είχε απόσχει από τις οριζόντιες και ανεξαίρετες απαγορεύσεις την ημέρα των Θεοφανίων και είχε επιλέξει ηπιότερα μέτρα (λ.χ. την ποσοστιαία συμμετοχή των πιστών με βάση την χωρητικότητα κάθε ναού, υπό την αυτονόητη τήρηση μέτρων προστασίας). Ταυτόχρονα, θα είχαν διαφυλαχθεί με δικαιοκρατικά κριτήρια τόσο η δημόσια υγεία όσο και ο πυρήνας του δικαιώματος άσκησης της λατρείας κατά τα οριζόμενα της συνταγματικής επιταγής της αναλογικότητας.

Η αυστηρή τήρηση της εν λόγω επιταγής αποτέλεσε, άλλωστε, καθοριστικό κριτήριο και του γαλλικού Conseil d´ Etat, το οποίο με την από 29.11.2020 απόφαση του, όχι μόνο δεν τήρησε την άθρησκη παράδοση του γαλλικού κράτους αλλά, αντιθέτως, σχημάτισε κρίση, διαφυλάττοντας πρωτίστως τον πυρήνα της θρησκευτικής ελευθερίας των πολιτών του, μη αποδεχόμενο οριζόντιες απαγορεύσεις της.

Ο Ηλίας Μπίσιας είναι Μέλος των Δικηγορικών Συλλόγων Αθηνών (Δ.Σ.Α.), Ζυρίχης, Ελβετίας (ZAV, SAV), Φρανκφούρτης, Γερμανίας (FAV, DAV)

[1] Διάταγμα 17/24.04.2020 Κάτω-Σαξωνίας (Niedersachsen)

[2] αρ. απόφασης (προσωρινής διαταγής) 446930, 446941, 446968, 446975

[3] Conference des Eveques France

[4] Βλ. παρ. 20 σελ. 12 της αποφάσεως του γαλλικού Conseil d’ Etat

[5] βλ. παρ. 19 σελ. 12 της αποφάσεως του γαλλικού Conseil d’ Etat

[6] άρθρο 4, Διάταγμα Νρ. 2020-1505 της 02.12.2020

[7] ΣτΕΟλ 1750/2019

[8] Π. Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά δικαιώματα, 1991, σελ. 306 επ.

[9] Αριστοτέλης, Ηθικά Νικομάχεια «Τοῦ δὲ πολιτικοῦ δικαίου τὸ μὲν φυσικόν ἐστι τὸ δὲ νομικόν, φυσικὸν μὲν τὸ πανταχοῦ τὴν αὐτὴν ἔχον δύναμιν, καὶ οὐ τῷ δοκεῖν ἢ μή, νομικὸν δὲ ὃ ἐξ ἀρχῆς μὲν οὐδὲν διαφέρει οὕτως ἢ ἄλλως…»

[10]Πηγή:https://www.kathimerini.gr/society/1089420/eyropaiki-protia-gia-tin-pisti-ton-ellinon/26.07.2020, https://www.iefimerida.gr/kosmos/ereyna-oi-ellines-oi-pio-thriskoi-stin-eyropi

[11] Το γερμανικό Σύνταγμα του 1949 (Θεμελιώδης Νόμος /Grundgesetz) περιλαμβάνει επίσης στο προοίμιό αναφορά στο Θεό. Ομοίως, το ελβετικό Σύνταγμα του 1999 επικαλείται στο προοίμιό του το όνομα του «παντοδύναμου Θεού» („Im Namen des Gottes des Allmächtigen“).

[12] ΣτΕΟλ 1750/2019